УДК 355.48:316.77

О. А. Аулін, М. Ю. Єсаулов

КОГНІТИВНА СТІЙКІСТЬ ОПЕРАТОРІВ ОВТ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРОТИБОРСТВА

Анотація. *У тезах досліджено проблеми когнітивної стійкості операторів сучасного озброєння та військової техніки (ОВТ) до ворожих інформаційно-психологічних спеціальних операцій (ІПСО). Проаналізовано специфіку дискредитаційних інформаційних впливів на екіпажі й обслуговуючий персонал. Обґрунтовано концептуальну трансформацію професійної ідентичності за формулою «інженер мирного часу — загроза інфраструктурі — оператор бойової техніки — мобілізований спротив» із урахуванням потенціалу вітчизняних технічних університетів.*

Ключові слова: *ОВТ, когнітивна стійкість, ІПСО, міфологічні комплекси, інженерний потенціал, деміфологізація.*

Annotation. *The abstract examines the problems of cognitive resilience of operators of modern weapons and military equipment (WME) against hostile information and psychological operations (IPSO). The specifics of discredit information impacts on crews and maintenance personnel are analyzed. The conceptual transformation of professional identity according to the formula "peacetime engineer — infrastructure threat — combat equipment operator — mobilized resistance" is substantiated, taking into account the potential of domestic technical universities.*

Keywords: *WME, cognitive resilience, IPSO, mythological complexes, engineering potential, demythologization.*

Сучасний етап еволюції воєнного мистецтва характеризується глибокою інтеграцією високотехнологічних і наукоємних рішень у системи озброєння та військової техніки (ОВТ). Швидка автоматизація процесів збору й обробки розвідувальних даних, цифровизація управлінських ланок різного рівня, впровадження елементів штучного інтелекту, а також масове залучення роботизованих та безпілотних комплексів суттєво підвищують вимоги до професійного рівня і фахової грамотності персоналу. Водночас за умов зростаючої технічної складності критичним чинником боєздатності будь-якого підрозділу залишається людський фактор, зокрема психологічні та когнітивні характеристики оператора, який здійснює експлуатацію, бойове застосування та обслуговування складної технічної системи в умовах значного психофізіологічного навантаження [2].

У контексті сучасної гібридної війни ворожі інформаційно-психологічні спеціальні операції (ІПСО) можуть мати адресно-цільове спрямування на окремі соціальні та професійні групи, зокрема військові колективи. Екіпажі бронетехніки, обслуги артилерійських та зенітно-ракетних систем, оператори розвідувальних і ударних БПЛА, а також спеціалісти із технічного забезпечення можуть ставати об'єктом інформаційно-психологічного тиску. Використання противником сучасних комунікативних каналів створює можливість цілеспрямованого поширення інформації, розрахованої на конкретні професійні та психологічні характеристики об'єкта впливу.

Головною метою таких деструктивних маніпуляцій може бути формування недовіри до дорученого військовослужбовцю озброєння, боєприпасів і технічних засобів захисту. Через Telegram-канали, профільні групи в соціальних мережах, таргетовані розсилки у месенджерах та сфабриковані відеоматеріали супротивник може поширювати псевдоекспертні оцінки, неправдиві повідомлення про нібито низьку якість, критичні заводські дефекти, систематичні відмови чи «конструктивну небезпеку» новітніх зразків ОВТ. У контексті інформаційно-психологічного протиборства такі повідомлення доцільно розглядати через феномен фейку, який можна визначити як штучну когнітивну конструкцію, спрямовану на формування хибної соціальної реальності. За масового використання фейків на їх спростування та «дефейкізацію» витрачаються значні часові, медійні та людські ресурси [1, с. 146]. Відповідно, поширення

неправдивої інформації про технічний стан ОВТ може бути спрямоване на формування сумнівів щодо надійності техніки та психологічного стану персоналу.

Ефективна та системна протидія таким когнітивним загрозам вимагає від військовослужбовців значно більшого, ніж просто володіння базовими алгоритмами експлуатації чи вузькоспеціалізованими ремонтними навичками. Необхідною умовою є розвиток критичного мислення, медіаграмотності, здатності аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність та виявляти маніпуляції. Саме такі компетентності визначаються як важливі складові професійної безпеки фахівців цифрового профілю [4, с. 49–55]. Водночас політична міфологія може використовуватися для формування вигідних певним силам когнітивних і поведінкових стереотипів, тоді політичний міф стає ефективним інструментом інформаційного протиборства [1, с. 29; 1, с. 53].

Глибокі технічні знання матеріальної частини, розуміння фізичних, електродинамічних і балістичних принципів роботи конкретного зразка ОВТ можуть створювати додаткові передумови для критичного оцінювання інформації, що стосується функціонування техніки [4]. У цьому вимірі стратегічного значення набуває потенціал вітчизняної вищої технічної школи, яскравим представником якої є Вінницький національний технічний університет (ВНТУ). Підготовка фахівців технічного та цифрового профілю має включати не лише засвоєння професійних знань, а й розвиток критичного мислення, медіаграмотності та культури інформаційної безпеки [4, с. 49–55]. Відповідно, базова інженерна підготовка може розглядатися як важлива передумова формування системного аналітичного мислення та здатності працювати з інформацією.

Трансформацію соціопрофесійної ідентичності фахівця в умовах повномасштабної збройної агресії та інформаційного протиборства можна концептуалізувати через послідовний алгоритм еволюції від цивільного працівника до свідомого елемента збройного спротиву. На першому етапі, як інженер або майстер мирного часу, фахівець здобуває фундаментальну та прикладну технічну освіту, формує професійну культуру, займається розробкою, проєктуванням, налагодженням або експлуатацією цивільних інфраструктурних об'єктів, енергетичних мереж і промислового обладнання. На другому етапі, в умовах загрози інфраструктурі, виникнення безпосередньої військової загрози існуванню держави, супроводжуване цілеспрямованими ударами ворога по об'єктах критичної інфраструктури, може викликати в інженерній спільноті усвідомлення необхідності захисту технологічного і промислового потенціалу країни, а також її суверенітету. На третьому етапі відбувається якісна та прискорена конверсія мирних інженерних компетенцій під конкретні потреби оборони (оператори ОВТ тощо). Фундаментальні знання з електроніки, механіки, матеріалознавства, телекомунікацій та алгоритмізації можуть сприяти швидшому опануванню складних технічних систем, їх діагностиці та обслуговуванню. Цей етап узгоджується із загальною проблематикою підготовки інженерно-технічних кадрів для потреб оборони [3]. На завершальному етапі мобілізованого спротиву інженер-оператор стає свідомим суб'єктом оборонної системи держави. Поєднання фахової грамотності, технічного досвіду, здатності критично оцінювати інформацію та психологічної готовності створює передумови для ефективного виконання професійних і бойових завдань. При цьому не йдеться про абсолютну «імунність» до ІПСО, оскільки когнітивна стійкість передбачає не відсутність вразливості до інформаційного впливу, а здатність своєчасно його розпізнавати, критично оцінювати та мінімізувати негативні наслідки [2; 4].

Отже, поєднання якісної інженерно-технічної освіти, що надається провідними закладами вищої освіти України, із цілеспрямованим формуванням критичного мислення, медіаграмотності та когнітивної стійкості є важливою передумовою протидії ворожим інформаційним впливам. Для операторів ОВТ особливого значення набуває не лише професійна компетентність, а й здатність критично оцінювати інформацію, розпізнавати фейкові та маніпулятивні повідомлення, зберігати обґрунтовану довіру до технічних систем і приймати рішення на основі перевірених даних.

Список використаних джерел:

1. Ауліна О. В. Політична міфологія в інформаційних війнах : монографія. Київ : Видавець Бихун В. Ю., 2018. 168 с.

2. Петрушина Г. О., Кокун О. М. Психологічні особливості діяльності операторів складних технічних систем у екстремальних умовах. *Вісник Національного університету оборони України*. 2021. Вип. 3 (61). С. 112–124.

3. Ляпа М. М., Шамрай В. О. Особливості підготовки інженерно-технічних кадрів для потреб Збройних Сил України в умовах сучасних викликів. *Збірник наукових праць Житомирського військового інституту*. 2022. № 22. С. 45–55.

4. Жмурко О., Понеділок І. Розвиток критичного мислення та медіаграмотності як основи формування культури безпеки майбутніх фахівців з цифрових технологій. *Педагогіка безпеки*. 2025. Т. 10, № 1. С. 49–55. DOI: https://doi.org/10.31649/2524-1079-2025-10-1-049-055.

Аулін Олександр Анатолійович *– кандидат філософських наук, професор кафедри бойового забезпечення та повсякденної діяльності ВІТІ ім. Героїв Крут, Київська обл., м. Ірпінь, вул. М. Сингаївського, буд. 8в, кв. 30, інд. 08200, e-mail: sozionik@gmail.com, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7304-7182*

Єсаулов Михайло Юрійович *– заступник начальника кафедри бойового забезпечення та повсякденної діяльності ВІТІ ім. Героїв Крут, вулиця Князів Острозьких, 45/1, Київ, 010110, інд. 08149, e-mail: golden_bear@ukr.net ORCID: https://0000-0002-9981-9627*

Aulin Oleksandr Anatoliyovych *– Candidate of Philosophical Sciences, Professor of the Department of Combat Support and Routine Activities at the Kruty Heroes Military Institute of Telecommunications and Information Technology, Kyiv Oblast, Irpin, M. Syngayivskoho St., 8V, 30 Ind., 08200, e-mail: sozionik@gmail.com, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7304-7182*

Yesaulov Mykhailo Yuriiovych *– Deputy Head of the Department of the Department of Combat Support and Routine Activities at the Kruty Heroes Military Institute of Telecommunications and Information Technology, 45/1 Kniaziv Ostrozkykh Street, Kyiv, 01011. Ind., 08149, e-mail: golden_bear@ukr.net ORCID: https://0000-0002-9981-9627*